

22. Minor Master II

Oude Testament (minor)

<i>Docent</i>	Prof. dr. H.G.L. Peels	<i>Vakcode</i>	MI-OT
<i>Toetsvorm</i>	Mondeling tentamen en leesverslag	<i>Omvang</i>	Tentamen 7,5 EC Colleges 2,5 EC
<i>Tentamenduur</i>	2 uur	<i>Periode</i>	D- t/m F-jaar
<i>Tentamendata</i>	Afspreken met hoogleraar	<i>Colleges</i>	24 college-uren (major-colleges)
<i>Inleverdata opdracht(en)</i>	Afspreken met hoogleraar		

- Leerdoelen** De student vermeerderd en verdiept zijn kennis aangaande de theologie en de hermeneutiek van het Oude Testament. Indien gewenst, kan het accent ook op andere facetten van de studie van het Oude Testament gelegd worden (bijvoorbeeld op de inleidingsvragen, op de relatie met de Umwelt, op de historiografie, etc.) of kan de minor worden toegespitst op het onderzoek van een specifiek thema.
- Eindtermen** 1 t/m 6, 8, 9, 16 t/m 19
- Leerlijnen** Onderzoeken, kritisch analyseren en synthetiseren, schrijven, mondeling presenteren, discussiëren en argumenteren, samenwerken, geestelijke instelling, praktische vaardigheden
- Studielast** Werkcolleges (voor de minor is het volgen van de colleges major Oude Testament verplicht, inclusief het leveren van eventuele bijdragen aan deze colleges), inclusief collegevoorbereiding 70 uur
Leesverslag 60 uur
Zelfstudie literatuurtentamen 150 uur
- Toetseisen**
- A. Leesverslag (8.000 wrd.; samenvatting (75%) met eigen indrukken/conclusies en/of vragen (25%)) van literatuur met een omvang van ± 400 bladzijden naar keuze uit:
- Knierim, R.P., *The Task of Old Testament Theology. Substance, Method, and Cases. Essays* (Grand Rapids: Eerdmans, 1995), Seitz, Christopher R., *Prophecy and hermeneutics. Toward a new introduction to the prophets* (Grand Rapids: Baker Academic, 2007); Hubbard, R.L. (ed.), *Studies in Old Testament Theology. Historical and Contemporary Images of God and God's People* (Dallas: Word Publishing, 1992); artikelen uit Barton, J. (ed.), *The Cambridge Companion to Biblical Interpretation* (Cambridge: Cambridge University Press, 1998); Coggins, R.J. & J.L. Houlden (eds.), *A Dictionary of Biblical Interpretation* (London: SCM Press, 2003²); Baker, D.W. & B.T. Arnold, *The Face of Old Testament Studies. A Survey of Contemporary Approaches* (Leicester: Apollos, 1999).
  - óf: een kort schriftelijk werkstuk over een oudtestamentisch theologisch onderwerp/thema. [→ 60 uur]
- B. Literatuurtentamen, een keuze uit de navolgende literatuur, met een omvang van ± 750 bladzijden (bestuderen in hoofdlijnen, gemiddeld cat. 2) uit:
Een aantal 'theologieën van het Oude Testament', Rad, G. von, *Theologie des Alten Testaments, Band I. Die Theologie der geschichtlichen Überlieferungen Israels* (München: Kaiser Verlag, 1957); Westermann, C., *Theologie des Alten Testaments in Grundzügen* (Göttingen: Vandenhoeck & Rupprecht, 1978 of later); House, P.R., *Old Testament Theology* (Downers Grove: Intervarsity Press, 1998); Goldingay, J., *Old Testament Theology, I, II and III* (Downers Grove: Intervarsity Press, 2003, 2006 en 2009); Herrmann, W., *Theologie des Alten Testaments. Geschichte und Bedeutung des israelisch-jüdischen Glaubens* (Stuttgart: Kohlhammer, 2004); Waltke, B.K., *An Old Testament Theology. An exegetical, canonical, and thematic approach* (Grand Rapids: Zondervan, 2007); Brueggemann, W., *Theology of the Old Testament. Testimony, Dispute, Advocacy* (Minneapolis: Fortress Press, 1997); Moberly, R.W.L., *Old Testament Theology: Reading the Hebrew Bible as Christian Scripture* (Grand Rapids: Eerdmans, 2013); Kessler, John, *Old Testament Theology. Divine Call and Human Response* (Waco: Baylor University Press, 2013); Jeremias, J., *Theologie des Alten Testaments* (Göttingen: Vandenhoeck & Rupprecht, 2015).

- Voorts: Kraus, H.-J., *Theologie der Psalmen* (Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 1979); Wolff, H.W., *Anthropologie des Alten Testaments* (München, Kaiser Verlag, 1990⁵); Hasel, G.F., *Old Testament Theology. Basic Issues in the Current Debate* (Grand Rapids: Eerdmans, 1991⁴); Korpel, M.C.A. & J.C. de Moor, *The Silent God* (Leiden: Brill, 2011).
- Werken van hermeneutische aard: Westermann, C. (ed.), *Probleme alttestamentlicher Hermeneutik. Aufsätze zum Verstehen des Alten Testaments* (München: Kaiser Verlag, 1963²); Oeming, M., *Biblische Hermeneutik. Eine Einführung* (Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2007²); Osborne, G.R., *The Hermeneutical Spiral. A Comprehensive Introduction to Biblical Interpretation* (Downers Grove: Intervarsity Press, 2006²); Silva, M. (ed.), *Foundations of Contemporary Interpretation* (Grand Rapids: Zondervan, 1996); Houtman, C., *De Schrift wordt geschreven. Op zoek naar een christelijke hermeneutiek van het Oude Testament* (Zoetermeer: Beinema, 2006); Bartholomew, Craig G., *Introducing Biblical Hermeneutics. A Comprehensive Framework for Hearing God in Scripture* (Grand Rapids: Baker, 2015).
- [→ 150 uur]

Nieuwe Testament (minor)

<i>Docent</i>	Dr. M.C. Mulder	<i>Vakcode</i>	MI-NT
<i>Toetsvorm</i>	Mondelinge tentamens, leesverslagen en presentatie	<i>Omvang</i>	10 EC A. Historia/Umwelt 2 EC B. Canoniek/tekstkritiek 1 EC C. Theologie NT 3 EC D. Hermeneutiek 1,5 EC E. Colleges 2,5 EC
<i>Tentamenduur</i>	2x 1 uur	<i>Periode</i>	D- t/m F-jaar
<i>Tentamendata</i>	In overleg met de docent	<i>Colleges</i>	24 college-uren
<i>Inleverdata opdracht(en)</i>	In overleg met de docent		

<i>Leerdoelen</i>	De student: - vermeerderd en verdiept zijn kennis op het terrein van de canoniek, de theologie en de hermeneutiek van het Nieuwe Testament; - is in staat zelfstandig zijn weg te vinden in enkele vragen betreffende de contemporaine religieuze wereld, relevante archeologische data, de Joodse context van het Nieuwe Testament, de intertestamentaire literatuur en de ontstaansgeschiedenis en tekstkritiek van het Nieuwe Testament; - indien gewenst kan het accent gelegd worden op het onderzoek naar een specifiek thema.
<i>Eindtermen</i>	1 t/m 6, 8, 11, 21, 36 t/m 38
<i>Leerlijnen</i>	Onderzoeken, kritisch analyseren en synthetiseren, mondeling presenteren, discussiëren en argumenteren, samenwerken, geestelijke instelling
<i>Werkvormen</i>	◦ Werkcolleges (24), samen met studenten van de major NT, waarbij eigen bijdragen van de student worden verwacht ◦ Leesverslagen ◦ Zelfstudie: literatuurtentamens.
<i>Studielast</i>	Werkcolleges 18 uur Collegevoorbereiding en leesverslagen 52 uur Zelfstudie 210 uur
<i>Toetseisen</i>	Bij het bepalen van de te bestuderen literatuur wordt in overleg met de student een programma samengesteld uit de literatuurlijst die bij de Major Nieuwe Testament staat vermeld.

Minor Oude/Nieuwe Testament, variant Biblietiek

<i>Docent</i>	Dr. M.C. Mulder en prof. dr. H.G.L. Peels	<i>Vakcode</i>	MI-Bibl
<i>Toetsvorm</i>	Mondeling tentamen en leesverslag	<i>Omvang</i>	10 EC: Zelfstudie 7,5 EC Colleges 2,5 EC
<i>Tentamenduur</i>	1½ à 2 uur	<i>Periode</i>	D- t/m F-jaar
<i>Tentamendata</i>	Afspreken met hoogleraar en vakdocent	<i>Colleges</i>	24 college-uren
<i>Inleverdata opdracht(en)</i>	In overleg met docent		

- Leerdoelen* De student kan diverse facetten van theologische en hermeneutische problemen betreffende de relatie tussen het Oude en Nieuwe Testament overzien, zijn weg vinden in de discussies hierover en een zelfstandige bijdrage leveren aan de doordening van deze problematiek.
- Eindtermen* 1 t/m 6, 8, 9, 11, 16 t/m 19, 36 t/m 38
- Leerlijnen* Onderzoeken, kritisch analyseren en synthetiseren, schrijven, mondeling presenteren, discussiëren en argumenteren, samenwerken, geestelijke instelling, praktische vaardigheden
- Studielast* Werkcolleges (24), voor de minor Biblietiek is het volgen van de colleges major Oude Testament of Nieuwe Testament verplicht, inclusief het leveren van eventuele bijdragen aan deze colleges: 18 uur.
Collegevoorbereiding 46 uur
Leesverslag 60 uur
Zelfstudie tentamen 156 uur
- Toetseisen*
- A. Leesverslag* (8.000 wrd.; samenvatting (75%) met eigen indrukken/conclusies en/of vragen (25%)) van literatuur met een omvang van ± 500 bladzijden naar keuze uit:
- Delen van *Jahrbuch für Biblische Theologie* (Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag).
  - Saebø, M. (ed.), *Hebrew Bible - Old Testament. I/1: Antiquity* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1996), en/of Mulder, M.J., *Mikra. Text, Translation, Reading and Interpretation of the Hebrew Bible in Ancient Judaism and Early Christianity* (Assen: Van Gorcum, 1988).
- óf:
- Schriftelijk werkstuk van 6.000 wrd. over een aspect van het thema 'Het Oude Testament in het Nieuwe Testament', of een bijbels-theologisch thema. [→ 60 uur]
- B. Literatuurtentamen*
- Een keuze uit de navolgende literatuur, met een omvang van ± 800 bladzijden (bestuderen in hoofdlijnen, gemiddeld cat. 2) uit:
- Baker, D.L., *Two Testaments, One Bible A study of the Theological Relationship Between the Old and New Testaments* (Leicester/Downers Grove: Apollos, 1991). [250 p. cat. 3 → 30 uur]
  - Beale, G.K., *A New Testament biblical theology. The unfolding of the Old Testament in the New* (Grand Rapids: Baker Academic, 2011).
  - Childs, B.S., *Biblical Theology of the Old and New Testaments. Theological Reflection on the Christian Bible* (London: SCM Press, 1992 of later).
  - Capita uit: Dohmen, Chr. & Th. Söding (eds.), *Eine Bibel – zwei Testamente*, (Paderborn: Verlag Ferdinand Schöningh, 1995).
  - Ellis, E.E., *The Old Testament in Early Christianity. Canon and Interpretation in the Light of Modern Research* (Tübingen: Mohr Siebeck, 1991).
  - Klink III, E.W. & D.R. Lockett, *Understanding Biblical Theology. A Comparison of Theory and Practice* (Grand Rapids: Zondervan, 2012).
  - Schreiner, Thomas R., *The King in His Beauty: A Biblical Theology of the Old and New Testament* (Grand Rapids: Baker Academic, 2013).
- Aanbevolen literatuur*
- Hafemann, S.J. (ed.), *Biblical Theology. Retrospect & Prospect* (Downers Grove: Intervarsity Press, 2002).
  - Kittel, G., *Der Name über alle Namen. Biblische Theologie* (Göttingen: Vandenhoeck &

Rupprecht, 1989-1990).

- Jong, H. de, *Van oud naar nieuw. De ontwikkelingsgang van het Oude naar het Nieuwe Testament* (Kampen: Kok, 2002).
- Oeming, M., *Gesamtbiblische Theologien der Gegenwart. Das Verhältnis von AT und NT in der hermeneutischen Diskussion seit Gerhard von Rad* (Stuttgart: Kohlhammer, 1987²).
- Zie verder de literatuuropgaven in: *Jahrbuch für biblische Theologie* 12 (1997), 353-406 (verg. de bijgewerkte informatie in latere delen).

Opmerkingen Het tentamen Bibliëiek wordt door de hoogleraar Oude Testament en de vakdocent Nieuwe Testament gezamenlijk afgenomen.

Dit vak is ook te volgen als major. Informatie hiervoor is bij de docenten te verkrijgen.

Judaïca / Kerk en Israël (minor)

<i>Docent</i>	Dr. M.C. Mulder	<i>Vakcode</i>	MI-Jud
<i>Toetsvorm</i>	Mondeling(e) tentamen(s)	<i>Omvang</i>	10 EC
<i>Tentamenduur</i>	1½ à 2 uur	<i>Periode</i>	D- t/m F-jaar
<i>Tentamendata</i>	Afspreken met docent	<i>Colleges</i>	12 college-uren
<i>Inleverdata opdracht(en)</i>	N.v.t.		

Leerdoelen De student:

- verdiept zijn kennis van het Jodendom en verwerft bredere kennis van de geschiedenis van het Jodendom alsmede van de rabbijnse literatuur;
- verdiept zijn kennis van de Joodse liturgie en enkele theologische grondbeginselen in het Jodendom;
- bezint zich op de theologische vragen die aan de orde komen in de ontmoeting tussen Israël en de kerk en leert zijn visie daarop gefundeerd onder woorden te brengen;
- krijgt kennis van de geschiedenis en het denken van Messiasbelijdende Joden en kan de reflectie op hun theologische positie verwoorden;
- (*toespitsing Judaïca*) leert de basisprincipes kennen van het lezen van de rabbijnse bronnen en verdiept zijn kennis van specifieke thema's in de rabbijnse literatuur;
- (*toespitsing Kerk en Israël*) wordt voorbereid op het werk van Israëlconsulent, maakt kennis met de praktijk door een bezoek aan Israël en kan een relevant thema inzichtelijk maken voor een breder publiek.

Eindtermen 1, 4 t/m 7, 11, 12, 15, 20, 23, 36, 38

Leerlijnen Onderzoeken, kritisch analyseren en synthetiseren, discussiëren en argumenteren, schrijven, mondeling presenteren, geestelijke instelling, psycho-sociale attitude (en praktische vaardigheden bij toespitsing Kerk en Israël)

Studielast Hoor- en werkcolleges, 28 uur (inclusief voorbereiding)
Tentamenstof voor beide uitgangen:
168 uur algemeen deel (A)
84 uur toespitsing Judaïca (verdieping rabbinica) (B)
84 uur toespitsing Kerk en Israël (verdieping door studiereis)

Toetseisen A. *Algemeen deel (geschiedenis, theologie, rabbinica, liturgie, Kerk en Israël, Messiasbelijdende Joden)* [→ 6 EC]

- Brink, G. van den & C. van der Kooi, *Christelijke dogmatiek. Een inleiding* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2012), hfdst. 9. [38 p. cat. 3 → 5 uur]
- Cohn-Sherbok, D., *Judaism. History, Belief and Practice* (London: Routledge, 2003), hfdst. 14-40, 55-90. [396 p. cat. 2 → 78 uur]
- Kinzer, Mark S., *Searching Her Own Mystery. Nostra Aetate, the Jewish People, and the Identity of the church* (Eugene, Or.: Cascade, 2015), hfdst. 8 en 9. [40 p. cat. 2 → 8 uur] (of vergelijkbare input van Messiasbelijdende Jood).
- Mulder, M.C. & S. Tucker, *Hoe zullen we Hem ontmoeten? Joden en christenen in gesprek over het verlies van de tempel* (Amsterdam: Amphora, 2015). [Capita selecta in overleg, ong. 40 p. cat. 2 → 8 uur]
- Palache, J.L., *Inleiding in de Talmoad* (Amsterdam: Amphora, 1980³). [197 p. cat. 2/3

→ 28 uur]

- Schechter, S., *Aspects of Rabbinic Theology. Major Concepts of the Talmud* (New York: Schocken, 1961 en Edinburgh: Peabody, 1998, alle uitgaven bruikbaar), hfdst. 1-11. [169 p. cat. 2 → 33 uur]
- Versteeg, J.P., 'Kerk en Israël volgens Romeinen 9-11', *Theologia Reformata* 34 (1991), 151-169. [18 p. cat. 2 → 3 uur]
- Diverse officiële verklaringen: 'Nostra Aetate' (RKK Tweede Vaticaanse Concilie 1965, 'Dabru Emet' (Joods, 2000), 'The Ways of God, Judaism and Christianity' (Zweedse kerk, 2001), 'Voorgoed verbonden' (CGK, 2012). [30 p. cat. 2/3 → 5 uur]

B. Toespitsing Judaica (verdieping rabbinica) [→ 3 EC]

- Stemberger, G., *Introduction to the Talmud and Midrash* (Minneapolis: Fortress, 1996². [alg. inleiding en Talmoedische literatuur, 200 p. cat. 1/2 → 50 uur]
- Vries, S.Ph. de, *Joodse riten en symbolen* (Amsterdam: Arbeiderspers, 2008). [capita selecta cat. 2/3 → 34 uur]

C. Studiereis naar Israël (3 EC)

- Kennismaking met het land en verschillende stromingen in jodendom en christendom in Israël alsmede met Messiasbelijdende Joden.
- Kennismaking met de praktijk van de joods-christelijke ontmoeting.
- Bestudering van één thema dat relevant is in deze ontmoeting (zie aanbevolen literatuur onderdeel Kerk en Israël).
- Uitmondend in een verslag dat getuigt van theologische reflectie hierop en dat begrijpelijk is voor een breder publiek.

Aanbevolen literatuur

A. Aanbevolen literatuur Judaïca

- Dasberg, J., *Siach Jitschak = Gebed van Jitschak. Siddoer, de geordende gebeden voor het gehele jaar* (Amsterdam: NIK, 1993⁴ of later).
- Epstein, I., *Het Jodendom. Joodse godsdienst in historisch perspectief* (Utrecht: Spectrum, 2000³).
- Maier, J., *Geschichte der jüdischen Religion* (Berlin: De Gruyter, 2000³).
- Musaph-Andriess, R.C. & E. van Voolen, *Haggada. Het Pesachverhaal opnieuw vertaald, ingeleid en van commentaar voorzien* (Baarn: Ten Have, 1995²).
- Neusner, J., *Invitation to the Talmud. A teaching book* (San Francisco: Harper & Row, 1989).
- Schürer, E. & G. Vermes, *The History of the Jewish People in the age of Jesus Christ* (Edinburgh: T&T Clark, vol. I-III, 1986-1987).
- VanderKam, James C., *An Introduction to Early Judaism* (Grand Rapids: Eerdmans, 2001).

B. Aanbevolen literatuur Kerk en Israël & Messiasbelijdende Joden

- Harvey, Richard, *Mapping Messianic Jewish Theology. A Constructive Approach* (Bucks, Colorado Springs: Paternoster, 2009).
- Kampling, R. & M. Weinrich (eds.), *Dabru emet – redet Wahrheit. Eine jüdische Herausforderung zum Dialog mit den Christen* (Gütersloh: Kaiser, 2003).
- Kessler, E., *An Introduction to Jewish-Christian Relations* (Cambridge: Cambridge University, 2010).
- Kinzer, Mark S., *Postmissionary Judaism. Redefining Christian Engagement with the Jewish People* (Grand Rapids: Brazos, 2005).
- Kjaer-Hansen, K. & B.F. Skjoett, *Facts & Myths About the Messianic Congregations in Israel* (Jerusalem: Caspari, 1999).
- Klinken, G. van, *Christelijke stemmen over het Jodendom* (Delft: Eburon, 2010).
- Marquardt, F., *Bij de slip van zijn kleed...* (Baarn: Ten Have, 2003).
- Miskotte, K.H., 'Het Jodendom als vraag aan de kerk' (1934), herdr. in *Theologische Opstellen. Verzameld Werk* 9 (Kampen: Kok, 1990), 89 e.v.
- Mock, L. e.a. (eds.), *Geloven in de dialoog* (Amsterdam: Amphora, 2010).
- Mulder, M.C. & A. Noordegraaf, *Wees heilig! Joden en christenen in gesprek over Leviticus 19* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2009), capita selecta.
- Munayer, S.J. & Lisa Loden (eds.), *The Land Cries Out. Theology of the Land in the Israeli-Palestinian Context* (Eugene: Cascade, 2012), capita selecta.
- Neusner, J., *A Rabbi talks with Jesus* (Ithaca: McGill-Queen's University, 2000).
- Plaisier, A. & K. Spronk, *Meervoudig verbonden. Nieuwe perspectieven op vragen rond kerk, Israël en Palestijnen* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2012).
- Rodenburg, C.J., 'Genade en waarheid in kerk en synagoge. De identiteitsvraag van

messiaanse Joden in Israël', *Vrede over Israël* 50, 3 (2006).

- Wyschogrod, M., *Abraham's Promise. Judaism and Jewish-Christian Relations* (Grand Rapids: Eerdmans, 2004), 149-201 en 225-236.

Opmerkingen

- De afronding vindt plaats door het afleggen van een mondeling tentamen dat eventueel in twee gedeelten kan worden gesplitst. Bij de toespitsing Kerk en Israël dient vóór de studiereis deel A te zijn afgerond. Na de studiereis volgt een evaluatie n.a.v. het verslag.
- In onderling overleg kan van het model-programma worden afgeweken.

Kerkgeschiedenis (minor)

<i>Docent</i>	Prof. dr. H.J. Selderhuis	<i>Vakcode</i>	MI-KG
<i>Toetsvorm</i>	Mondeling(e) tentamen(s)	<i>Omvang</i>	10 EC
<i>Tentamenduur</i>	1½ à 3 uur	<i>Periode</i>	D- t/m F-jaar
<i>Tentamendata</i>	Afspreken met hoogleraar	<i>Colleges</i>	N.v.t.
<i>Inleverdata opdracht(en)</i>	N.v.t.		

Leerdoelen Het verkrijgen van inzicht in de kerkhistoriografie en van gespecialiseerde kennis van een persoon, stroming of thema uit de kerkgeschiedenis.

Eindtermen 4 t/m 6, 8, 14, 16 t/m 19

Leerlijnen Onderzoeken, kritisch analyseren en synthetiseren

Werkvormen Zelfstudie: literatuurtentamen(s).

Studielast Zelfstudie 280 uur

- Toetseisen*
- Asendorf, U., *Die Theologie Martin Luthers nach seinen Predigten* (Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1988). [350 p. leesstof → 33 uur]
  - Bakker, J.T., *Coram Deo. Bijdrage tot het onderzoek naar de structuur van Luthers theologie* (Kampen: Kok, 1956). [230 p. leesstof → 23 uur]
  - Bayer, O., *Promissio. Geschichte der reformatorischen Wende in Luthers Theologie* (Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1971). [270 p. cat. 2 → 50 uur]
  - Brady, T.A. e.a., *Handbook of European History 1400-1600, Vol. II: Visions, Programs and Outcomes* (Leiden: Brill, 1995), 1-415. [360 p. cat. 2 → 70 uur]
  - Lohse, B., *Luthers Theologie in ihrer historischen Entwicklung und in ihren systematischen Zusammenhang* (Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1995). [340 p. cat. 2 → 64 uur]
  - McGrath, A.E., *Reformation Thought. An introduction* (Oxford: Blackwell, 1994). [200 p. cat. 2 → 40 uur]

Kerkrecht (minor)

<i>Docent</i>	Prof. dr. H.J. Selderhuis	<i>Vakcode</i>	MI-KR
<i>Toetsvorm</i>	Mondeling(e) tentamen(s)	<i>Omvang</i>	10 EC
<i>Tentamenduur</i>	1½ à 3 uur	<i>Periode</i>	D- t/m F-jaar
<i>Tentamendata</i>	Afspreken met hoogleraar	<i>Colleges</i>	N.v.t.
<i>Inleverdata opdracht(en)</i>	N.v.t.		

Leerdoelen Het verkrijgen van gespecialiseerde kennis van de geschiedenis en de theologische principes van het kerkrecht.

Eindtermen 4 t/m 9, 11, 16, 17, 25, 28

Werkvormen Zelfstudie: literatuurtentamen(s).

Leerlijnen Onderzoeken, kritisch analyseren en synthetiseren

Studielast Zelfstudie 280 uur

- Toetseisen*
- Bouwman, H., *Gereformeerd kerkrecht I en II* (Kampen: Kok, 1928), 1-323. [1000 p. cat. 3/leesstof → 90 uur]
  - Coertzen, P., *Gepas en Ordelik. 'n Theologiese verantwoording van die orde vir en in die kerk* (Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, 1991). [240 p. cat. 2 → 46 uur]
  - Harnack, A., *Entstehung und Entwicklung der Kirchenverfassung und des Kirchenrechts in den ersten zwei Jahrhunderten* (Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1978). [100 p. cat. 3 → 14 uur]
  - Maurer, W., *Die Kirche und ihr Recht. Gesammelte Aufsätze zum evangelischen Kirchenrecht* (Tübingen: Mohr, 1976), 1-207. [200 p. cat. 2 → 38 uur]
  - Artikel *Theologische Realenzyklopädie*, Band 18, 662-749. [87 p. cat. 2 → 18 uur]
  - Twee à drie monografieën in overleg vast te stellen. [→ 74 uur]

Dogmatiek (minor)

<i>Docent</i>	Prof. dr. A. Huijgen	<i>Vakcode</i>	MI-Dtiek
<i>Toetsvorm</i>	Portfolio/essay en gesprek naar aanleiding daarvan óf tentamen	<i>Omvang</i>	10 EC
<i>Tentamenduur</i>	2 x 1 uur	<i>Periode</i>	D- t/m F-jaar
<i>Tentamendata</i>	In overleg	<i>Colleges</i>	24 college-uren
<i>Inleverdata opdracht(en)</i>	In overleg		

- Leerdoelen*
- De student:
- kan relevante systematisch-theologische denkwijzen uit heden en verleden benoemen en waarderen (brede oriëntatie) *en/of*
  - kan op een (in overleg geselecteerd) onderdeel van de dogmatiek zelfstandig en berekend een positie innemen, met kennis van het huidige debat.

Eindtermen 8, 11, 14, 37, 38

Leerlijnen Onderzoeken, kritisch analyseren en synthetiseren

Studielast Werkcolleges 22 uur
Collegevoorbereiding 47 uur
Zelfstudie 211 uur

Toetseisen Onderstaande biedt een model waarvan in overleg afgeweken kan worden. Onderdeel A is gerelateerd aan het eerste leerdoel; onderdeel B is een voorbeeld van hoe het tweede leerdoel kan worden ingevuld.

A. Oriëntatie

- Bavinck, H., *Gereformeerde dogmatiek* (Kampen: Kok, 1929⁴ of later), 3:174-604. [431 p. cat. 3 → 62 uur] / [431 p. leesstof voor portfolio → 43 uur]
- Weber, Otto, *Grundlagen der Dogmatik I* (Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 1955), 8-86. [80 p. cat. 2 → 16 uur] / [80 p. leesstof voor portfolio → 12 uur]
- (alleen in geval van portfolio) Jenson, Robert W., *Systematic theology, Vol. 1. The Triune God* (New York: Oxford University Press, 1997) en *Systematic theology, Vol. 2. The Works of God* (New York: Oxford University Press, 1999); [selectie van 230 pagina's leesstof → 23 uur]

B. Speerpunt: christologie (leesverslag, eventueel kann ook een tentamen worden afgesproken)

- Beek, A. van de, *Jezus Kurios. Christologie als hart van de theologie* (Kampen: Kok, 1998), 9-277. [270 p. leesstof → 13 uur]
- Kamphuis, Barend, *Boven en beneden. Het uitgangspunt van de christologie en de problematiek van de openbaring, nagegaan aan de hand van de ontwikkelingen bij Karl Barth, Dietrich Bonhoeffer en Wolfhart Pannenberg* (Kampen: Kok, 1999), 13-512. [500 p. leesstof → 42 uur]
- Kuitert, H.M. e.a., *Jezus: bij hoog en bij laag. De christologie van Van de Beek en Kuitert* (Kampen: Kok, 1999), 11-187. [177 p. leesstof → 15 uur]
- Pannenberg, Wolfhart, *Grundzüge der Christologie* (Gütersloh: Gütersloher Verlag, 1982⁶ of later), 15-415. [401 p. leesstof → 50 uur]
- Samenstellen leesverslag en eigen reflectie. [→ 13 uur]

Dogmageschiedenis (minor)

<i>Docent</i>	Prof. dr. A. Huijgen	<i>Vakcode</i>	MI-Dgesch
<i>Toetsvorm</i>	Portfolio/essay en gesprek naar aanleiding daarvan	<i>Omvang</i>	10 EC
<i>Tentamenduur</i>	1 uur	<i>Periode</i>	D- t/m F-jaar
<i>Tentamendata</i>	In overleg	<i>Colleges</i>	24 college-uren
<i>Inleverdata opdracht(en)</i>	In overleg		

- Leerdoelen* De student:
- kan de vorming van het christologisch-trinitarisch dogma historisch en theologisch beschrijven, interpreteren en waarderen;
  - kan verschillende benaderingen van dogmageschiedenis onderscheiden en waarderen.
- Eindtermen* 8, 11, 14, 37, 38
- Leerlijnen* Onderzoeken, kritisch analyseren en synthetiseren, schrijven
- Studielast* Werkcolleges 22 uur (in beginsel zijn dit de mastercolleges dogmatiek)
Collegevoorbereiding 48 uur
Zelfstudie, incl. leesverslag 210 uur
- Toetseisen* Onderstaande opgave is als een model te beschouwen, waarvan individueel kan worden afgeweken.
- A. Oriëntatie*
- Genderen, J. van, *Oriëntatie in de dogmageschiedenis* (Zoetermeer: Boekencentrum, 1996). [193 p. cat. 2/3 → 32 uur]
- B. Oude kerk en Middeleeuwen*
- Andresen, Carl & Adolf Martin Ritter (eds.), *Handbuch der Dogmen- und Theologiegeschichte 1: Die Lehrentwicklung im Rahmen der Katholizität* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1999²), 406-566. [160 p. cat. 2 → 32 uur]
- C. Reformatie*
- Kooi, C. van der, *Als in een spiegel. God kennen volgens Calvijn en Barth* (Kampen: Kok, 2002), 10-390. [381 p. cat. 3 → 54 uur]
  - Krusche, Werner, *Das Wirken des Heiligen Geistes nach Calvin* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1957). [347 p. cat. 2 → 70 uur]
- D. Latere Tijd*
- Berkouwer, G.C., *Een halve eeuw theologie. Motieven en stromingen van 1920 tot heden* (Kampen: Kok, 1974). [380 p. leesstof → 22 uur]

Symboliek (minor)

<i>Docent</i>	Prof. dr. A. Huijgen	<i>Vakcode</i>	MI-Symb
<i>Toetsvorm</i>	Portfolio/essay en gesprek naar aanleiding daarvan	<i>Omvang</i>	10 EC
<i>Tentamenduur</i>	1 uur	<i>Periode</i>	D- t/m F-jaar
<i>Tentamendata</i>	In overleg met hoogleraar	<i>Colleges</i>	24 college-uren
<i>Inleverdata opdracht(en)</i>	In overleg met hoogleraar		

- Leerdoelen* De student:
- kan belijdenisgeschriften en confessionele tradities beschrijven;
  - kan verschillende confessionele documenten onderscheiden, vergelijken, waarderen en bekritisieren;
  - kan stimulansen ontwikkelen voor voortgaande bezinning op de symboliek.
- Eindtermen* 8, 11, 14, 37, 38
- Leerlijnen* Onderzoeken, kritisch analyseren en synthetiseren

<i>Studielast</i>	Werkcolleges 22 uur (gecombineerd met de mastercolleges dogmatiek) Collegevoorbereiding 48 uur Zelfstudie 210 uur
<i>Toetseisen</i>	Bij de opgaven van te bestuderen literatuur wordt rekening gehouden met de voorkeur van de student zich in een bepaalde confessionele traditie of een bepaalde periode te verdiepen, overigens zonder dat het overzicht over de symboliek als geheel uit het oog verloren wordt. Onderstaande opgave is dus als een model te beschouwen. A. Aard en functie van de belijdenis - Barth, K., <i>Kirchliche Dogmatik, I, 2</i> (Zollikon/Zürich: EVZ, 1938), 693-740. [48 p. cat. 2 → 10 uur] - Berkouwer, G.C., 'Vragen rondom de belijdenis', <i>Gereformeerd Theologisch Tijdschrift</i>, 63 (1963), 1-41. [41 p. cat. 3 → 6 uur] - Hartvelt, G.P., <i>Symboliek. Een beschrijving van kernen van christelijk belijden</i> (Kampen: Kok, 1991), 1-221. [220 p. cat. 3 → 31 uur] - Noordmans, O., 'Schrift en belijdenis', en 'De betekenis van de kerkelijke symbolen voor onze tijd', in: <i>Verzamelde werken II</i> (Kampen: Kok, 1979), 349-368. [22 p. cat. 2 → 4 uur] B. Gedeelten 1250 bladzijden [leesstof voor portfolio → 159 uur] gekozen uit minstens zes van de volgende werken: - Bakhuizen van den Brink, J.N., <i>De Nederlandse belijdenisgeschriften</i> (Amsterdam: Holland, 1976²). - Denzinger, H., A. Schönmetzer, <i>Enchiridion symbolorum</i> (Freiburg i.B.: Herder, 1967³⁴ of later). - <i>Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche</i> (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1986¹⁰). - Jonker, W.D., <i>Bevrydende waarheid. Die karakter van die gereformeerde belydenis</i> (Wellington: Hugenate, 1994). - Kelly, J.N.D., <i>Early Christian Creeds</i> (London: Continuum, 1972³ of later). - Knevel, A.G. (ed.), <i>Om het hart van het christelijk geloof</i> (Kampen: Kok, 1994). - Niesel, Wilhelm (ed.), <i>Bekenntnisschriften und Kirchenordnungen der nach Gottes Wort reformierten Kirche</i> (Zollikon: EVZ, 1938). - Niesel, Wilhelm, <i>Das Evangelium und die Kirchen. Ein Lehrbuch der Symbolik</i> (Neukirchen: Neukirchener Verlag, 1960²). - Pöhlmann, Horst Georg, <i>Theologie der lutherischen Bekenntnisschriften</i> (Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, 1996). - Rohls, Jan, <i>Theologie reformierter Bekenntnisschriften</i> (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1987). - Verboom, W., <i>Kostbaar belijden, De theologie van de Nederlandse Geloofsbelijdenis</i> (Zoetermeer: Boekencentrum, 1999).

Ethiek (minor)

<i>Docent</i>	Dr. D.J. Steensma	<i>Vakcode</i>	MI-Et
<i>Toetsvorm</i>	Mondeling(e) tentamen(s)	<i>Omvang</i>	10 EC
<i>Tentamenduur</i>	1½ à 3 uur	<i>Periode</i>	D- t/m F-jaar
<i>Tentamendata</i>	Afspreken met docent	<i>Colleges</i>	12 college-uren
<i>Inleverdata opdracht(en)</i>	N.v.t.		

<i>Leerdoelen</i>	Enige verdieping van kennis van en inzicht in de fundamentele theologische ethiek, de aanwijzingen voor moraal vanuit de Schrift, de geschiedenis van de theologische ethiek, en materieel-ethische onderwerpen.
<i>Eindtermen</i>	4 t/m 6, 12, 15, 18 t/m 21
<i>Leerlijnen</i>	Onderzoeken, kritisch analyseren en synthetiseren
<i>Studielast</i>	Werkcolleges 9 uur Zelfstudie 271 uur

- Toetseisen**
- Hays, Richard B., *The Moral Vision of the New Testament. Community, Cross, New Creation. A Contemporary Introduction to New Testament Ethics* (New York: HarperSanFrancisco, 1996). [470 p. cat. 1/2 → 120 uur]
  - Heyns, J.A., *Teologiese Etiek 1* (Pretoria: N.G. Kerkboekhandel Transvaal, 1982), 1-224. [224 p. cat. 1 → 83 uur]
  - Wogaman, J. Philip, *Christian Ethics. A Historical Introduction* (Louisville: Westminster John Knox, 1997). [284 p. cat. 1/2 → 68 uur]

**Aanbevolen
Literatuur**

- Zie bij de [major Ethiek](#).

Bijzonderheden Het tentamen voor de minor ethiek kan eventueel - in overleg met de docent - in twee delen gedaan worden.

Homiletiek (minor)

<i>Docent</i>	Prof. dr. M.J. Kater	<i>Vakcode</i>	MI-HOM
<i>Toetsvorm</i>	Mondeling(e) tentamen(s)	<i>Omvang</i>	10 EC
<i>Tentamenduur</i>	1½ à 3 uur	<i>Periode</i>	D t/m F-jaar
<i>Tentamendata</i>	Afspreken met docent	<i>Colleges</i>	24 college-uren
<i>Inleverdata opdracht(en)</i>	N.v.t.	<i>Instapeis</i>	Homiletiek 1 t/m 5

Leerdoelen

- Kennismaken van de probleemstelling van de praktische theologie in het algemeen.
- Inzicht verwerven in de geschiedenis, de methode van behandeling en de praktische relevantie van de homiletiek.
- De hierbij behorende literatuur van algemeen oriënterende aard beheersen.

Eindtermen 3 t/m 6, 8, 11 t/m 14, 16 t/m 21, 23, 24, 36 t/m 38

Leerlijnen Onderzoeken, kritisch analyseren en synthetiseren, schrijven, mondeling presenteren, discussiëren en argumenteren, samenwerken, geestelijke instelling, praktische vaardigheden

Studielast

Werkcolleges 18 uur
 Collegevoorbereiding 46 uur
 Presentatie op werkcollege 30 uur (N.B. wanneer een student een presentatie op het werkcollege verzorgt, komen de daaraan bestede uren in mindering op de tentamenstof - deze presentatie is voor minor-studenten niet verplicht)
 Zelfstudie 216 uur

Toetseisen

A. Inleiding praktische theologie

- Brienens, T., *Handboek voor de diaconologie. Inleiding in de theologie van de 'bediening van het Woord' in al zijn dimensies* (Heerenveen: Groen, 1999). [182 p. cat. 2/3 → 26 uur]
- Dingemans, G.D.J., *Manieren van doen. Inleiding tot de studie van de praktische theologie* (Kampen: Kok, 1996) (in hoofdlijnen). [200 p. cat. 2/3 → 33 uur]

B. Homiletiek

- Dingemans, G.D.J., *Als hoorder onder de hoorders. Hermeneutische homiletiek* (Kampen: Kok, 1991 of later). [210 p. cat. 2/3 → 34 uur]
- Greidanus, S., *Preaching Christ from the Old Testament. A contemporary hermeneutical Method* (Grand Rapids: Eerdmans, 1999). [350 p. cat. 2 → 60 uur]
- Johnson, Dennis E., *Him We Proclaim. Preaching Christ From All Scriptures* (Phillipsburg: P&R Publishing House, 2007), 1-97, 167-271. [200 p. cat. 3 → 26 uur]
- Long, T., *The Witness of Preaching* (Louisville: Westminster/John Knox Press, 1989). [190 p. cat. 2/3 → 37 uur]

**Aanbevolen
literatuur**

- Bohren, R., *Predigtlehre* (Gütersloh: Kaiser, 1993⁶).
- Bos, R., *Identificatie-mogelijkheden in preken uit het Oude Testament* (Kampen: Kok, 1992).
- Buttrick, D., *Homiletic. Moves and Structures* (Philadelphia: Fortress Press, 1987).
- Hirschler, H., *Biblisches predigen* (Hannover: Lutherisches Verlagshaus, 1988).
- Hoekstra, T., *Gereformeerde homiletiek* (Amsterdam: Bolland, 1973).
- Laan, J.H. van der, *Ernst Lange en de prediking. Een inleiding in zijn homiletische*

theorie (Kampen: Kok, 1989).

- Niebergall, A., 'Die Geschichte der christlichen Predigt', in: *Leiturgia II* (Kassel: Stauda, 1955).
- Schütz, W., *Geschichte der christlichen Predigt* (Berlin: De Gruyter, 1972).
- Velema, A.W., *God ter sprake. Een homiletisch onderzoek naar de vooronderstellingen van de prediking bij Karl Barth in vergelijking met Hans Joachim Iwand, Ernst Lange en Rudolf Bohren* ('s-Gravenhage: Boekencentrum, 1991).

- Bijzonderheden*
- Het is - in beperkte mate - mogelijk een of twee studies die onder de toetseisen genoemd worden, te vervangen door andere, gelijkwaardige titels.
  - De literatuurstudie wordt gewoonlijk in twee delen getentamineerd. Indien gewenst is het ook mogelijk tentamen te doen over de gehele stof.

Poimeniek (minor)

<i>Docent</i>	Prof. dr. M.J. Kater	<i>Vakcode</i>	MI-Poi
<i>Toetsvorm</i>	Mondeling(e) tentamen(s)	<i>Omvang</i>	10 EC
<i>Tentamenduur</i>	1½ à 3 uur	<i>Periode</i>	D- t/m F-jaar
<i>Tentamendata</i>	Afspreken met docent	<i>Colleges</i>	24 college-uren en
<i>Inleverdata opdracht(en)</i>	N.v.t.	<i>Instapeis</i>	Poimeniek 1 en 2

- Leerdoelen*
- Kennisnemen van de probleemstelling van de praktische theologie in het algemeen.
  - Inzicht verwerven in de geschiedenis, de methode van behandeling en de praktische relevantie van de poimeniek.
  - De hierbij behorende literatuur van algemeen oriënterende aard beheersen.
- Eindtermen*
- 4 t/m 6, 8 t/m 11, 14, 17 t/m 19, 23 t/m 30, 33 t/m 38
- Leerlijnen*
- Onderzoeken, kritisch analyseren en synthetiseren, schrijven, mondeling presenteren, discussiëren en argumenteren, samenwerken, geestelijke instelling, praktische vaardigheden
- Studielast*
- Werkcolleges 18 uur
Collegevoorbereiding 46 uur
Presentatie op werkcollege 30 uur (N.B. wanneer een student een presentatie op het werkcollege verzorgt, komen de daaraan bestede uren in mindering op de tentamenstof. Deze presentatie is voor minor-studenten niet verplicht)
Zelfstudie 216 uur
- Toetseisen*
- A. Inleiding praktische theologie*
- Brienens, T., *Handboek voor de diaconologie. Inleiding in de theologie van de 'bediening van het Woord' in al zijn dimensies* (Heerenveen: Groen, 1999). [182 p. cat. 2/3 → 26 uur]
  - Dingemans, G.D.J., *Manieren van doen. Inleiding tot de studie van de praktische theologie* (Kampen: Kok, 1996) (in hoofdlijnen). [200 p. cat. 3 → 30 uur]
- B. Poimeniek*
- Bout, J. van den & E. van der Veen (eds.), *Helpen bij rouw* (Maarssen/Utrecht: Elsevier, 1998), capita selecta. [175 p. cat. 2/3 → 35 uur]
  - Bouwer, J., *Pastorale diagnostiek. Modellen en mogelijkheden* (Zoetermeer: Boekencentrum, 1998) (in hoofdlijnen). [105 p. cat. 3 → 15 uur]
  - Heitink, G., *Pastorale zorg. Theologie - differentiatie - praktijk* (Kampen: Kok, 1998 of later). [250 p. cat. 2 → 50 uur]
  - Pelt, J.W. van, *Pastoraat in trinitarisch perspectief. De samenhang tussen trinitarische en antropologische aspecten in het pastoraat* (Heerenveen: Groen, 1999) (in hoofdlijnen). [350 p. cat. 2/3 → 60 uur]
- Aanbevolen Literatuur*
- Faber, H. (ed.), *Pastoraat. Balans en perspectief* (2 dln.) (Kampen: Kok, 1983-1984).
  - Firet, J., *Het agogisch moment in het pastorale optreden* (Kampen: Kok, 1982).
  - Ganzevoort, R.R., *Een cruciaal moment. Functie en verandering van geloof in een crisis* (Zoetermeer: Boekencentrum, 1994).
  - Lindijer, C.H., *Pastor en therapeut. Wat kan pastoraat leren van psychotherapie?* ('s-Gravenhage: Boekencentrum, 1984) (in hoofdlijnen).

- Lindijer, C.H., *Ouderen ontmoeten. Pastorale en andere contacten met oudere mensen* (Zoetermeer: Boekencentrum, 1999).
- Polspoel, A.R.M., *Wenen om het verloren ik. Over de verwerking van het verlies van een dierbare en de hulpverlening aan rouwenden* (Kampen e.a.: Ten Have e.a., 1997).
- Rebel, J.J., *Pastoraat in pneumatologisch perspectief. Een theologische verantwoording vanuit het denken van A.A. van Ruler* (Kampen: Kok, 1981).
- Verheule, A.F., *Angst en bevrijding. Theologisch en psychologisch handboek voor pastorale werkers* (Nijkerk: Callenbach, 1997).
- Zijlstra, W., *Klinisch pastorale vorming. Een voorlopige analyse van het leer- en groepsproces in zeven cursussen* (Assen: Van Gorcum, 1969).

- Bijzonderheden*
- Het is - in beperkte mate - mogelijk een of twee studies die onder de toetseisen genoemd worden, te vervangen door andere, gelijkwaardige titels.
  - De literatuurstudie wordt gewoonlijk in twee delen getentamineerd. Indien gewenst is het ook mogelijk tentamen te doen over de gehele stof.

Liturgiek (minor)

<i>Docent</i>	Prof. dr. M.J. Kater	<i>Vakcode</i>	MI-Lit
<i>Toetsvorm</i>	Mondeling(e) tentamen(s)	<i>Omvang</i>	10 EC
<i>Tentamenduur</i>	1½ à 3 uur	<i>Periode</i>	D- t/m F-jaar
<i>Tentamendata</i>	Afspreken met docent	<i>Colleges</i>	24 college-uren
<i>Inleverdata opdracht(en)</i>	N.v.t.	<i>Instapeis</i>	Liturgiek (keuzevak)

- Leerdoelen*
- Kennismaken van de probleemstelling van de praktische theologie in het algemeen.
  - Inzicht verwerven in de geschiedenis, de methode van behandeling en de praktische relevantie van de liturgiek.
  - De hierbij behorende literatuur van algemeen oriënterende aard beheersen.
- Eindtermen*
- 4 t/m 6, 11, 12, 14, 16 t/m 21, 24, 29, 30, 33, 34, 36
- Leerlijnen*
- Onderzoeken, kritisch analyseren en synthetiseren, schrijven, mondeling presenteren, discussiëren en argumenteren, samenwerken, geestelijke instelling, praktische vaardigheden
- Studielast*
- Werkcolleges 18 uur
 Collegevoorbereiding 46 uur
 Presentatie op werkcollege 30 uur (N.B. wanneer een student een presentatie op het werkcollege verzorgt, komen de daaraan bestede uren in mindering op de tentamenstof
 - deze presentatie is voor minor-studenten niet verplicht)
 Zelfstudie 216 uur
- Toetseisen*
- A. Inleiding praktische theologie*
- Brienen, T., *Handboek voor de diaconologie. Inleiding in de theologie van de 'bediening van het Woord' in al zijn dimensies* (Heerenveen: Groen, 1999). [182 p. cat. 2/3 → 26 uur]
  - Dingemans, G.D.J., *Manieren van doen. Inleiding tot de studie van de praktische theologie* (Kampen: Kok, 1996) (in hoofdlijnen). [200 p. cat. 3 → 30 uur]
- B. Liturgiek*
- Barnard, A.C., *Die erediens* (Pretoria: N.G. Kerkboekhandel Transvaal, 1981), capita selecta. [320 p. cat. 2 → 75 uur]
  - Oskamp, P. & N. Schuman (eds.), *De weg van de liturgie. Tradities, achtergronden, praktijk* (Zoetermeer: Meinema, 1998 of later). [410 p. cat. 2 → 85 uur]
- Aanbevolen literatuur*
- Deddens, K., *Annus liturgicus? Een onderzoek naar de betekenis van Cyrillus van Jeruzalem voor de ontwikkeling van het 'kerkelijk jaar'* (Goes: Oosterbaan en Le Cointre, 1975).
  - Dix, G., *The Shape of the Liturgy* (London: Black, 1982).
  - Jong, K.W. de, *Ordering van dienst. Achtergronden van en ontwikkelingen in de eredienst van de Gereformeerde Kerken in Nederland* (Baarn: Ten Have, 1996) (in hoofdlijnen).

- Lescauwaeat, J.F., *De liturgische beweging onder de Nederlandse Hervormden in oecumenisch perspectief. Een fenomenologische en kritische studie* (Bussum: Brand, 1957).
- Müller, K.F. & W. Blankenburg (eds.), *Leiturgia. Handbuch des evangelischen Gottesdienstes* (5 Bde) (Kassel: Stauda, 1954-1970).
- Wegman, H.A.J., *Riten en mythen. Liturgie in de geschiedenis van het christendom* (Kampen: Kok, 1991 of later) (in hoofdlijnen).

Bijzonderheden

- Het is - in beperkte mate - mogelijk een of twee studies die onder de toetseisen genoemd worden, te vervangen door andere, gelijkwaardige titels.
- De literatuurstudie wordt gewoonlijk in twee delen getentamineerd. Indien gewenst is het ook mogelijk tentamen te doen over de gehele stof.

Catechetiek (minor)

<i>Docent</i>	Prof. dr. M.J. Kater	<i>Vakcode</i>	MI-Cat
<i>Toetsvorm</i>	Mondeling(e) tentamen(s)	<i>Omvang</i>	10 EC
<i>Tentamenduur</i>	1½ à 3 uur	<i>Periode</i>	D- t/m F-jaar
<i>Tentamendata</i>	Afspreken met docent	<i>Colleges</i>	24 college-uren
<i>Inleverdata opdracht(en)</i>	N.v.t.	<i>Instapeis</i>	Catechetiek (keuzevak)

Leerdoelen

- Kennisnemen van de probleemstelling van de praktische theologie in het algemeen.
- Oriëntatie in de godsdienstpedagogiek en godsdienstdidactiek.
- De hierbij behorende literatuur van algemeen oriënterende aard beheersen.

Eindtermen 4 t/m 6, 8 t/m 11, 14, 17 t/m 19, 21 t/m 26, 33 t/m 38

Leerlijnen Onderzoeken, kritisch analyseren en synthetiseren, schrijven, mondeling presenteren, discussiëren en argumenteren, samenwerken, geestelijke instelling, praktische vaardigheden

Studielast

Werkcolleges 18 uur
 Collegevoorbereiding 46 uur
 Presentatie op werkcollege 30 uur (N.B. wanneer een student een presentatie op het werkcollege verzorgt, komen de daaraan bestede uren in mindering op de tentamenstof - deze presentatie is voor minor-studenten niet verplicht)
 Zelfstudie 216 uur

Toetseisen

A. Inleiding praktische theologie

- Brienen, T., *Handboek voor de diaconologie. Inleiding in de theologie van de 'bediening van het Woord' in al zijn dimensies* (Heerenveen: Groen, 1999). [182 p. cat. 2/3 → 26 uur]
- Dingemans, G.D.J., *Manieren van doen. Inleiding tot de studie van de praktische theologie* (Kampen: Kok, 1996) (in hoofdlijnen). [200 p. cat. 3 → 30 uur]

B. Catechetiek

- Dingemans, G.D.J., *In de leerschool van het geloof. Mathetiek en vakdidactiek voor catechese en kerkelijk vormingswerk* (Kampen: Kok, 1986 of later). [305 p. cat. 2 → 62 uur]
- Ploeger, A.K., *Inleiding in de godsdienstpedagogiek* (Kampen: Kok, 1993), capita selecta. [180 p. cat. 1/2 → 52 uur]
- Schaap, J.G., *Samen leren leven en geloven. Omgaan met kernwoorden van geloven in situaties van dialogisch leren en begeleiden* ('s-Gravenhage: Boekencentrum, 1984) (in hoofdlijnen). [265 p. cat. 2/3 → 46 uur]

Aanbevolen literatuur

- Have, P. ten, *Een methode van bijbelse catechese* (Groningen: Wolters, 1948).
- Jonker, E.R., *Aan het woord komen. Hoe gemeenteleden van 17 jaar en ouder in gesprek raken met de Bijbel. Bouwstenen en gebruiksmateriaal* (Zoetermeer: Boekencentrum, 1992 of later).
- Kuiper, F.H., *Op zoek naar beter bijbels onderwijs. Een exploratief onderzoek naar de eigenlijke problematiek van bijbels onderricht aan de hand van catechetisch materiaal* (Amsterdam: Rodopi, 1977).
- Plantinga, G.H., *Jeugd en godsdienstige vorming. Inleiding tot een godsdienstpedagogische benadering van enige catechetische problemen* (Franeker: Wever, 1967).

- Ven, J.A. van der, *Kritische godsdienstdidactiek* (Kampen: Kok, 1982).
- Verboom, W., *De catechese bij de Reformatie en de Nadere Reformatie* (Amsterdam: Buijten & Schipperheijn, 1986).

Bijzonderheden

- Het is - in beperkte mate - mogelijk een of twee studies die onder de toetseisen genoemd worden, te vervangen door andere, gelijkwaardige titels.
- De literatuurstudie wordt gewoonlijk in twee delen getentamineerd. Indien gewenst is het ook mogelijk tentamen te doen over de gehele stof.

Missiologie (minor)

<i>Docent</i>	Drs. J. van 't Spijker	<i>Vakcode</i>	MI-Mis
<i>Toetsvorm</i>	Leesverslagen, miniscriptie en/of opdrachten	<i>Omvang</i>	10 EC
<i>Tentamenduur</i>	N.v.t.	<i>Periode</i>	D- t/m F-jaar
<i>Inleverdata opdracht(en)</i>	In overleg met de docent	<i>Colleges</i>	N.v.t.

Leerdoelen

De student:

- verdiept zijn kennis van het vak missiologie, zowel wat betreft de basis als de geschiedenis, alsmede de actuele ontwikkeling van inzichten en praktische mogelijkheden;
- kan zelfstandig omgaan met bronnen en literatuur op het terrein van de missiologie.

Eindtermen 4 t/m 8, 10, 14, 15, 23, 25, 36

Leerlijnen Onderzoeken, kritisch analyseren en synthetiseren

Studielast Zelfstudie 280 uur

Toetseisen Bij het bepalen van de te bestuderen literatuur wordt in overleg met de student een programma samengesteld uit de literatuurlijst die bij de [major Missiologie/Evangelistiek](#) staat vermeld.

Evangelistiek (minor)

<i>Docent</i>	Drs. J. van 't Spijker	<i>Vakcode</i>	MI-Ev
<i>Toetsvorm</i>	Leesverslagen, miniscriptie en/of opdrachten	<i>Omvang</i>	10 EC
<i>Tentamenduur</i>	N.v.t.	<i>Periode</i>	D- t/m F-jaar
<i>Inleverdata opdracht(en)</i>	In overleg met de docent	<i>Colleges</i>	N.v.t.

Leerdoelen

De student:

- verdiept zijn kennis van het vak evangelistiek, zowel wat betreft de basis als de geschiedenis, alsmede de actuele ontwikkeling van inzichten en praktische mogelijkheden;
- kan zelfstandig omgaan met bronnen en de literatuur op het terrein van de evangelistiek.

Eindtermen 4 t/m 8, 11, 15, 23, 36

Leerlijnen Onderzoeken, kritisch analyseren en synthetiseren

Studielast Zelfstudie 280 uur

Toetseisen Bij het bepalen van de te bestuderen literatuur wordt in overleg met de student een programma samengesteld uit de literatuurlijst die bij de [major Missiologie/Evangelistiek](#) staat vermeld.

Evangelistiek, variant Gemeenteopbouw (minor)

<i>Docent</i>	Drs. J. van 't Spijker	<i>Vakcode</i>	MI-EvGem
<i>Toetsvorm</i>	Leesverslagen, miniscriptie en/of opdrachten	<i>Omvang</i>	10 EC
<i>Tentamenduur</i>	N.v.t.	<i>Periode</i>	D- t/m F-jaar
<i>Inleverdata opdracht(en)</i>	In overleg met de docent	<i>Colleges</i>	N.v.t.

Leerdoelen

- Het zelfstandig leren onderscheiden, benoemen en beschrijven van de Bijbels-theologische fundering van de gemeente, toegespitst op missionair gemeente-zijn;
- het zelfstandig leren herkennen en identificeren van thema's uit de geschiedenis en/of de theologie van de gemeenteopbouw;
- het theologisch/reflecterend leren omgaan met thema's uit de gemeenteopbouw;
- het zelfstandig leren omgaan met bronnen en de literatuur op het terrein van de gemeenteopbouw.

Eindtermen 8, 11, 12, 14, 16

Leerlijnen Onderzoeken, kritisch analyseren en synthetiseren

Studielast Zelfstudie 280 uur

Toetseisen Bij het bepalen van de te bestuderen literatuur wordt in overleg met de student een programma samengesteld uit de literatuurlijst die bij de [major Missiologie/Evangelistiek](#) staat vermeld.

Apologetiek (minor)

<i>Docent</i>	Prof. dr. M.J. Kater	<i>Vakcode</i>	MI-Ap
<i>Toetsvorm</i>	Mondeling(e) tentamen(s) en eventueel paper	<i>Omvang</i>	10 EC
<i>Tentamenduur</i>	1½ à 3 uur	<i>Periode</i>	D- t/m F-jaar
<i>Tentamendata</i>	Afspreken met hoogleraar	<i>Colleges</i>	24 colleges
<i>Inleverdata opdracht(en)</i>	Afspreken met hoogleraar		

Leerdoelen

De student:

- heeft meer dan elementair(e) kennis en inzicht met betrekking tot het vak apologetiek, met name wat betreft: a. de methode, b. enkele actuele ontwikkelingen;
- kan zelfstandig omgaan met bronnen en literatuur op het terrein van de apologetiek.

Eindtermen 4 t/m 8, 11, 15, 36

Leerlijnen Onderzoeken, kritisch analyseren en synthetiseren, schrijven, discussiëren en argumenteren, samenwerken, geestelijke instelling, praktische vaardigheden

Studielast Hoor- en werkcolleges 18 uur
Collegevoorbereiding 24 uur
Zelfstudie (literatuurtentamen) 238 uur

Toetseisen Voor de literatuurstudie stellen we een selectie samen uit:

- Bonhoeffer, D., *Widerstand und Ergebung, Neuauflage* (München: Kaiser, 1970), 303-381. [78 p. cat. 3 → 7 uur]
- Geyer, H.-G., 'Metaphysik als kritische Aufgabe der Theologie', in: H.-G. Geyer, *Andenken. Theologische Aufsätze*, hrsg. von H.T. Goebel e.a. (Tübingen: Mohr Siebeck, 2003), 7-22. [15 p. cat. 2 → 3 uur]
- Geyer, H.-G., 'Gottes Sein als Thema der Theologie', in: H.-G. Geyer, *Andenken. Theologische Aufsätze*, hrsg. von H.T. Goebel e.a. (Tübingen: Mohr Siebeck, 2003), 112-148. [36 p. cat. 2 → 7 uur]
- Houtepen, A.W.J., *God, een open vraag. Theologische perspectieven in een cultuur van agnosme* (Zoetermeer: Meinema, 1997). [395 p. cat. 2/3 → 49 uur]
- Lewis, C.S., *Onversneden christendom* (Baarn: Ten Have 2001). [250 p. cat. 3 → 25 uur]

- Link, Chr., *Die Welt als Gleichnis. Studien zum Problem der natürlichen Theologie* (München: Kaiser, 1976). [328 p. cat. 2/3 → 48 uur]
- Miskotte, K.H., *Als de goden zwijgen. Over de zin van het Oude Testament* (Haarlem: Holland, 1956) (Verzameld werk deel 8, Kampen 1983), 10-80. [70 p. cat. 3 → 10 uur]
- Paas, Stefan & Rik Peels, *God bewijzen. Argumenten voor en tegen geloven* (Amsterdam: Balans, 2013). [318 p. cat. 3 → 37 uur]
- Pannenberg, W., 'Die Aufnahme des philosophischen Gottesbegriffs als dogmatisches Problem der frühchristlichen Theologie', in: W. Pannenberg, *Grundfragen systematischer Theologie. Gesammelte Aufsätze Band 1* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1967¹²), 296-346. [51 p. cat. 2 → 10 uur]
- Plantinga, A., *God, Freedom and Evil* (Grand Rapids: Eerdmans, 1974). [110 p. cat. 3 → 11 uur]
- Plantinga, A., *Warranted Christian Belief* (New York/Oxford: Oxford University Press, 2000), 357-421. [65 p. cat. 2 → 13 uur]
- Stoker, W., *De christelijke godsdienst in de filosofie van de Verlichting. Een vergelijkende studie over de geloofsverantwoording in het denken van Locke, de deïsten, Lessing en Kant* (Assen: Van Gorcum, 1980). [220 p. cat. 2 → 40 uur]
- Toren, B. van den, *Breuk en brug. In gesprek met Karl Barth en postmoderne theologie over geloofsverantwoording* (Zoetermeer: Boekencentrum, 1995). [344 p. cat. 2/3 → 50 uur]
- Toren, Benno van den, *Christian Apologetics as Cross-Cultural Dialogue* (London e.a.: T&T Clark, 2011). [230 p. cat. 2/3 → 34 uur]

Aanbevolen literatuur

- Adriaanse, H.J., 'Haben Menschen ein Bedürfnis nach Religion?', in: H.J. Adriaanse, *Vom Christentum aus. Aufsätze und Vorträge zur Religionsphilosophie* (Kampen: Kok Pharos, 1995), 13-28.
- Plaisier, A.J., *De mens in het geding. Een kritische vergelijking tussen Pascal en Nietzsche* (Zoetermeer: Boekencentrum, 1996).
- Stoker, W., *Is vragen naar zin vragen naar God? Een godsdienstwijsgerige studie over godsdienstige zingeving in haar verhouding tot seculiere zingeving* (Zoetermeer: Meinema, 1993).

Bijzonderheden

Eventueel kunnen onderdelen van de tentamens vervangen worden door het schrijven van een paper.

Moderne Theologiegeschiedenis (minor)

<i>Docent</i>	Prof. dr. A. Huijgen	<i>Vakcode</i>	MI-ModThgesch
<i>Toetsvorm</i>	Mondeling(e) tentamen(s) en eventueel paper	<i>Omvang</i>	10 EC
<i>Tentamenduur</i>	1½ à 3 uur	<i>Periode</i>	D- t/m F-jaar
<i>Tentamendata</i>	Afspreken met hoogleraar	<i>Colleges</i>	Geen
<i>Inleverdata opdracht(en)</i>	In overleg met hoogleraar		

Leerdoelen

Verdere verdieping van de kennis en het inzicht met betrekking tot het vak theologiegeschiedenis. Aan de orde komt de bestudering van overzichtswerken en enkele karakteristieke sleutelteksten.

Eindtermen

1, 4 t/m 6, 8, 11

Leerlijnen

Onderzoeken, kritisch analyseren en synthetiseren

Studielast

Zelfstudie 280 uur

Toetseisen

- Barth, K., *Die protestantische Theologie im 19. Jahrhundert. Ihre Vorgeschichte und ihre Geschichte* (Zürich: Theologischer Verlag Zürich, 1947/1960³). [604 p. cat. 2/3 → 101 uur]
- Berkhof, H., *200 Jahre Theologie. Ein Reisebericht* (Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 1985). [290 p. cat. 2 → 61 uur]
- Gestrich, Chr., *Neuzeitliches Denken und die Spaltung der Dialektischen Theologie. Zur Frage der natürlichen Theologie* (Beiträge zur historischen Theologie Band 52) (Tübingen: Mohr, 1977). [396 p. cat. 2 → 80 uur]

- Graf, F.W., 'Konservatives Kulturluthertum. Ein theologiegeschichtlicher Prospekt', *Zeitschrift für Theologie und Kirche* 85 (1988), 31-76. [45 p. cat. 2 → 9 uur]
- Graf, F.W., 'Kulturprotestantismus. Zur Begriffsgeschichte einer theologiepolitischen Chiffre', in: H.M. Müller (ed.), *Kulturprotestantismus. Beiträge zu einer Gestalt des modernen Christentums* (Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, 1992), 21-77. [57 p. cat. 2 → 9 uur]
- Schellong, D., *Bürgertum und christliche Religion. Anpassungsprobleme der Theologie seit Schleiermacher* (Theologische Existenz heute NF 187) (München: Chr. Kaiser Verlag, 1975/1984²). [108 p. cat. 2 → 20 uur]

Aanbevolen literatuur

- Assel, H., *Der andere Aufbruch. Die Lutherrenaissance – Ursprünge, Aporien und Wege: Karl Holl, Emanuel Hirsch und Rudolf Hermann (1910-1935)* (Forschungen zur systematischen und ökumenischen Theologie Band 72) (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1994).
- Jüngel, E., *Barth-Studien, Ökumenische Theologie Band 9* (Zürich e.a.: Benziger e.a., 1982).
- Pannenberg, W., *Problemgeschichte der neueren evangelischen Theologie in Deutschland. Von Schleiermacher bis zu Barth und Tillich* (Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1997).

Bijzonderheden Eventueel kunnen onderdelen van de tentamens vervangen worden door het schrijven van een paper.

Gemeentestage (minor)

<i>Docent</i>	Mentor-hoogleraar of UHD als begeleider	<i>Vakcode</i>	MI-GS
<i>Toetsvorm</i>	Evaluatieverslagen en gesprekken	<i>Omvang</i>	10 EC
<i>Tentamenduur</i>	N.v.t.	<i>Periode</i>	D- t/m F-jaar
<i>Tentamendata</i>	N.v.t.	<i>Colleges</i>	Geen
<i>Inleverdata opdracht(en)</i>			

Leerdoelen

- Het doel van de stageperiode is:
- de student bekend en vertrouwd te maken met de diverse facetten van het werk dat een predikant in een gemeente heeft te doen;
  - de theologische kennis en eigen vaardigheden al lerend in praktijk te brengen met het oog op de toekomstige (beroeps)praktijk;
  - het leren (onder)kennen van eigen mogelijkheden en beperkingen in de praktijk van het werkveld;
  - het leggen van verbanden tussen praktijk en theorie.

Eindtermen

6, 7, 9 t/m 15, 19 t/m 38

Leerlijnen

Kritisch analyseren en synthetiseren, schrijven, mondeling presenteren, discussiëren en argumenteren, samenwerken, geestelijke instelling, psycho-sociale attitude, praktische vaardigheden

Studielast

Stage 245 uur
Stageverslag 15 uur
Supervisie 20 uur

Bijzonderheden

- Aan het einde van de stage vindt een afrondend gesprek plaats met stagebegeleider en mentor-hoogleraar of -UHD n.a.v. het stageverslag.
- Voor de invulling en praktische regelingen m.b.t. de stage staat op de [ELO](#) (onder 'algemene informatie 2017-2018' bij (vak)informatie op [OnderwijsOnline](#)) de 'Handleiding gemeentestage'. De minor stage is voor de admissibale studenten verplicht. Hun stageplaats en stagebegeleider wordt door het coho, na overleg met het curatorium, toegewezen. De overige studenten kunnen in overleg met de mentor-hoogleraar/-docent zelf een stageplaats en stagebegeleider zoeken.
- De stage kan alleen in Nederland plaatsvinden.